

Stručni rad

Šifriraj i dešifriraj
– zabavna nastavna aktivnost

Valentina Milohanić

OŠ Tar-Vabriga

Sažetak

Članak donosi opis zabavne nastavne aktivnosti nazvane *Šifriraj i dešifriraj* koja se provodi na nastavi Povijesti u 5. razredu na kraju polugodišta. Kroz ovu aktivnost učenici izrađuju „šifre” na klinastom pismu i hijeroglifima koje onda u paru dešifriraju. Cilj je ove aktivnosti da učenici usvoje prepoznavanje klinastog pisma i hijeroglifa, da se zabave te da vježbaju vještinu transliteracije.

Ključne riječi: hijeroglifi, klinasto pismo, transliteracija, zabavna aktivnost.

1. Uvod

Učenici 5. razreda u prvom polugodištu iz nastavnog predmeta Povijest uče o prvim slikovnim pismima i narodima koji su osmislili prva slikovna pisma, Sumeranima i Egipćanima. Kako bi se učenicima približila prva slikovna pisma, može se provesti zabavna nastavna aktivnost Šifriraj i dešifriraj na zadnjem satu ili u zadnjem tjednu u polugodištu. Kroz ovu se aktivnost učenici mogu okušati u pisanju klinastim pismom i hijeroglifima, ali i u dešifriranju pojmova ili rečenica na tim pismima.

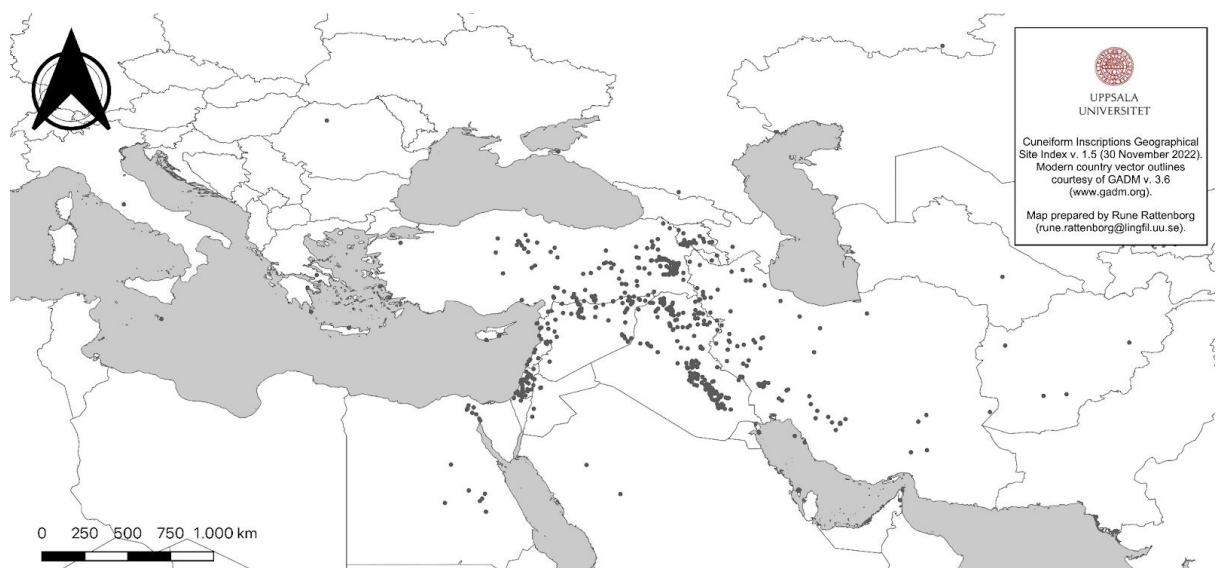
2. Prva pisma

Prema Kurikulumu nastavnog predmeta Povijest jedan od ishoda iz domene Filozofsko – religijsko – kulturno područje jest da učenik opisuje najstarija pisma.

(1) Najstarija pisma bila su slikovna pisma, a to su klinasto pismo i hijeroglifi.

2.1. Klinasto pismo

Klinasto pismo je slikovno pismo i najstarije poznato pismo koje se koristilo na području Mezopotamije, odnosno na današnjem Bliskom istoku (Slika1). (2)

Slika 1. Karta koja prikazuje lokacije svih poznatih dokazanih klinastih natpisa. (3)

Klinastim pismom pisali su na glinenim pločicama utiskivanjem izrezane ravne trske u blago vlažnu glinu. Zbog karakterističnih klinastih poteza koji čine znakove pismo je dobilo ime – klinasto pismo znači 'klinast' (od latinskog cuneus za 'klin').

(4) Klinasto pismo dešifrirano je početkom 19. stoljeća. Pismo se razvilo iz piktografskog protu-pisma iz kasnog 4. tisućljeća prije Krista (Slika 2). Najveća zbirka glinenih pločica nalazi se u londonskom British Museum. (5)

	SUMERIAN (Vertical)	SUMERIAN (Rotated)	EARLY BABYLONIAN	LATE BABYLONIAN	ASSYRIAN
star					
sun					
month					
man					
king					
son					
head					
lord					
his					
reed					
power					
mouth					
ox					
bird					
destiny					
fish					
gardener					
habitation					
Nineveh					
night					

Slika 2. Tablica koja prikazuje pojednostavljene klinastih znakova (6)

Natpis koji je bio važan za dešifriranje klinastog pisma je višejezični Behistunski natpis (Slika 3) koji je napisan na staroperzijskom, elamitskom i babilonskom (varijanta akadskog). To je kraljevski natpis i veliki reljef u stijeni na litici na planini Behistun u zapadnom Iranu, koji je dao izraditi perzijski vladar Darije Veliki (r. 522. – 486. pr. Kr.). (7)

Slika 3. Behistunski natpis (8)

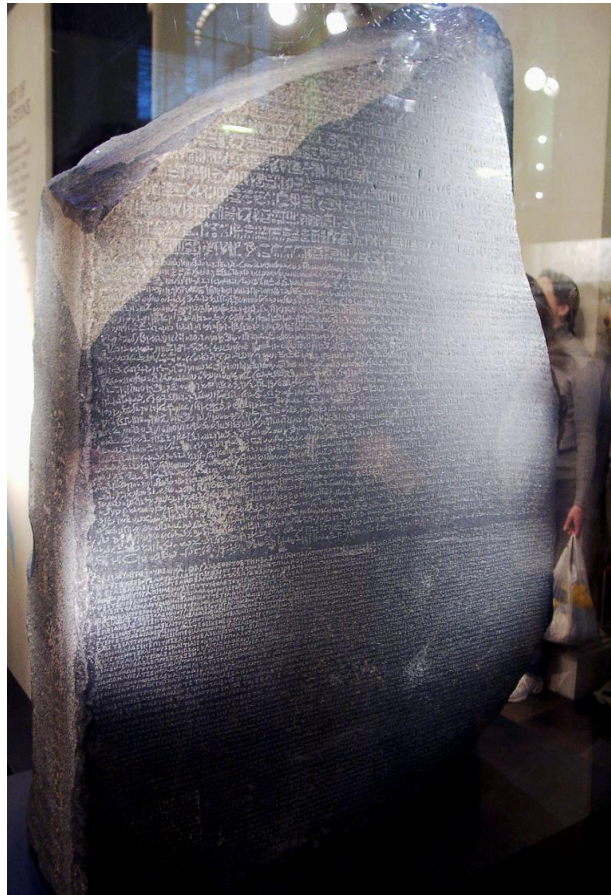
2.2. Hijeroglifi

Hijeroglifi su egipatsko slikovno pismo koje je nastalo u 4. tisućljeću pr. Kr. (9) Riječ hijeroglif dolazi iz grčkog i znači sveti znakovi. (10)

Znakovi su dijelom bili ideogrami (simboli stvari i pojmova), a inače imaju i fonetsku vrijednost te označavaju skupine od 2 do 3 suglasnika, a katkad i pojedini

suglasnik. U trećem tisućljeću pr. Kr. iz hijeroglifa je nastalo jednostavnije hijeratsko pismo. U hijeratskom pismu svaki znak odgovara jednom hijeroglifu ili skupini hijeroglifa, a ovo se pismo upotrebljavalo za pisanje poslovnih dokumenata. U 12. st. pr. Kr. pismo se još više pojednostavilo, a od 8. st. pr. Kr. prevladavao je najjednostavniji oblik egipatskog pisma - tzv. demotsko pismo.

Za dešifriranje hijeroglifa zaslužan je francuski egiptolog Jean-Francois Champollion koji je ne temelju trojezičnog natpisa tzv. kamena iz Rosette utvrdio prvi niz fonetskih hijeroglifa (Slika 4). (11)

Slika 4. Kamen iz Rosette (12)

3. Nastavna aktivnost

Nastavna aktivnost provedena je na kraju prvog polugodišta. Ciljevi nastavne aktivnosti bili su da učenici koriste pismo antičkog Egipta i Mezopotamije, usporede egipatsko slikovno pismo i klinasto pismo s današnjim pismom - latinicom, razvijaju vještinu pisanja na hijeroglifima i klinastom pismu, razvijaju vještinu transliteracije s hijeroglifa na latinicu te klinastog pisma na latinicu, razvijaju vještinu razmišljanja i dekodiranja.

Ishodi na razini provedene nastavne aktivnosti:

Učenik će biti sposoban:

- identificirati princip koji je temeljan u mogućnosti prevođenja, čitanja i pisanja hijeroglifa i klinastog pisma
- opisati odnos između simbola koje vide u hijeroglifima/klinastom pismu i latinici
- razumjeti hijeroglife, odnosno klinasto pismo, kako bi mogao napisati jednu rečenicu na hijeroglifima, odnosno klinastom pismu, pomoću tablice za transliteraciju
- moći napisati jednu rečenicu na hijeroglifima/klinastom pismu te transliterirati rečenice s hijeroglifa/klinastog pisma na latinicu pomoću tablice za transliteraciju.

Opis aktivnosti:

1. uvodna aktivnost - predstavljanje hijeroglifa i klinastog pisma, objašnjavanje zadatka i podjela listića sa znakovima.
2. aktivnost šifriranja - učenici osmišljavaju pojam/rečenicu na klinastom pismu ili hijeroglifima.
3. aktivnost dešifriranja - učenici u zadanom roku pokušavaju dešifirati što više listića.
4. završna aktivnost – evaluacija dešifriranja i same nastavne aktivnosti.

Ova se aktivnost može provoditi jedan nastavni sat ili dva sata. Ukoliko učenici pišu samo jedan pojam, onda se može provesti kroz jedan nastavni sat. Ukoliko učenici pišu cijelu rečenicu te potom dešifriraju rečenice bit će potrebno aktivnost provoditi dva nastavna sata. (13)

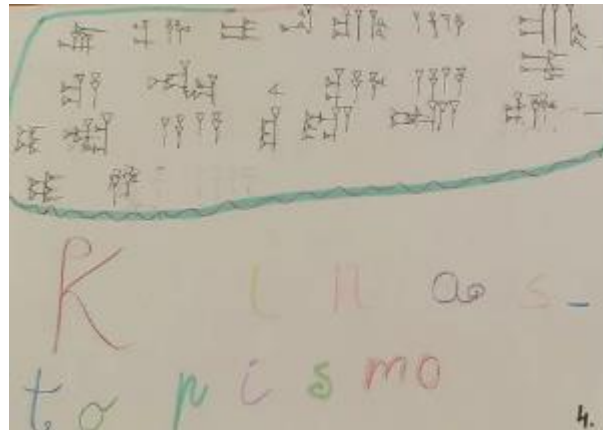
Upute za nastavnu aktivnost nalaze se u [prezentaciji](#) izrađenoj u digitalnom alatu Wakelet.

Upute za provođenje aktivnosti:

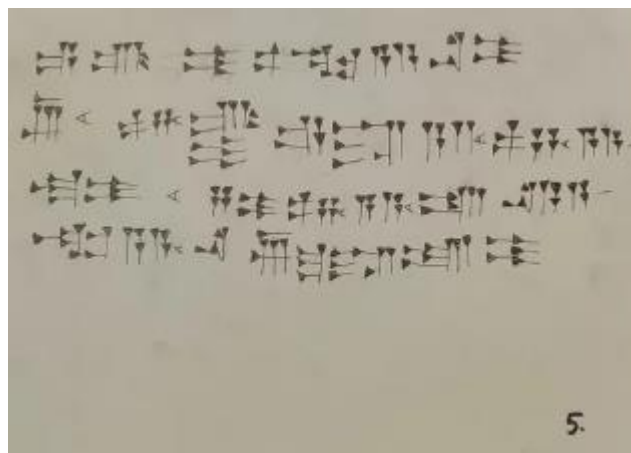
1. Učiteljica najprije podijeli učenicima prazan list papira veličine A4 (svaki učenik dobije jedan list papira) te listić sa znakovima klinastog pisma i hijeroglifa.
2. Učenici trebaju list papira preklopiti kao čestitku. S vanjske strane trebaju napisati pojam ili rečenicu na hijeroglifima ili klinastom pismu. S unutarnje strane, ali na drugoj polovici papira tu istu rečenicu trebaju napisati na hrvatskom jeziku. Zatim moraju označiti istim brojem vanjsku stranu (na

klinastom pismu ili hijeroglifima) i unutarnju stranu (na hrvatskom jeziku) te škarama izrezati papir na pola.

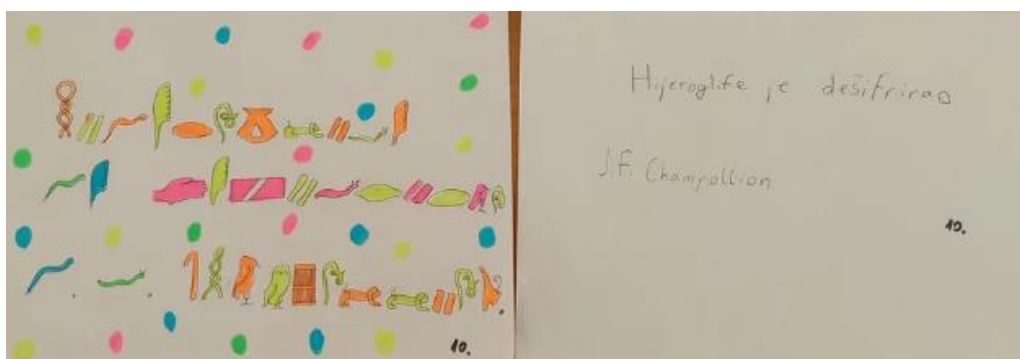
3. Učiteljica podijeli učenike podijeliti parove ili skupine i podijeli im listiće za dešifriranje (Slika 5, 6, 7, 8). Učenici dešifriraju pomoću tablice, a kada su gotovi provjeravaju jesu li točno dešifrirali pomoću brojeva na listiću.
4. Učenici koji su u određenom vremenskom roku dešifrirali najviše listića, pobijedili su. (14)

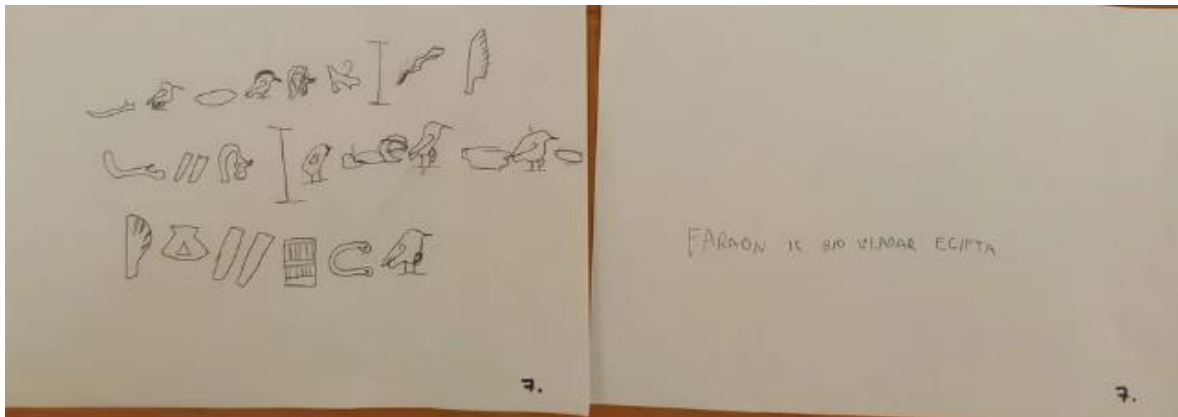
Slika 5.

Slika 6.

Slika 7.

Slika 8.

4. Zaključak

Učenici su se sudjelujući u zabavnoj nastavnoj aktivnosti Šifriraj i dešifriraj zabavili, ali razvijali niz važnih vještina kao što su vještina pisanja slikovnim pismom (klinastim pismom i hijeroglifima), vještinu transliteracije, razmišljanja i dekodiranja.

Čitanje i pisanje hijeroglifa i klinastog pisma može biti korisno jer transformacija riječi u dinamičan slikovni kod predstavlja izazovnu zagonetku za učenike. Kroz dešifriranje simbola i tekstova učenici se zabavljaju, a sam natjecateljski trenutak čini aktivnost uzbudljivom. (15)

5. Popis literature

- (1) Kurikulum nastavnog predmeta Povijest za osnovne škole i gimnazije, URL: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/POV_kurikulum.pdf
- (2) Cuneiform. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cuneiform#>
- (3) Cuneiform Inscriptions Geographical Site Index, CC BY-SA 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>>, via Wikimedia Commons URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Cuneiform_Inscriptions_Geographical_Site_Index_v1.5_2022_11_30.jpg
- (4) How to write cuneiform. URL: <https://www.britishmuseum.org/blog/how-write-cuneiform>
- (5) Cuneiform. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cuneiform#>
- (6) Slika fonetskog klinastog pisma. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cuneiform#/media/File:Cuneiform_Evolution_From_Archaic_Script.jpg

- (7) Behistun Inscription. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Behistun_Inscription
- (8) Korosh.091, CC BY-SA 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>>, via Wikimedia Commons. URL:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/%DA%A9%D8%AA%DB%8C%D8%A8%D9%87_%D8%AF%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D9%88%D8%B4_%28_%D8%A8%DB%8C%D8%B3%D8%AA%D9%88%D9%86%28.jpg
- (9) hijeroglifi. hijeroglifi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/hijeroglifi>
- (10) Egyptian hieroglyphs. URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/Egyptian_hieroglyphs
- (11) hijeroglifi. hijeroglifi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL:
<https://www.enciklopedija.hr/clanak/hijeroglifi>
- (12) Kamen iz Rosette. URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/Egyptian_hieroglyphs#/media/File:Rosetta_stone.jpg
- (13) Milohanić, V. Zabavna nastavna aktivnost Šifriraj i dešifriraj. URL:
<https://izmojeucionice.wordpress.com/2024/12/13/zabavna-nastavna-aktivnost-sifriraj-i-desifriraj/>
- (14) Digitalni sadržaj Šifriraj i dešifriraj. URL:
<https://wakelet.com/i/invite?code=kdzrkn5n>
- (15) Milohanić, V. Zabavna nastavna aktivnost Šifriraj i dešifriraj. URL:
<https://izmojeucionice.wordpress.com/2024/12/13/zabavna-nastavna-aktivnost-sifriraj-i-desifriraj/>